

ΠΟΛΙΤΙΣΤΙΚΑ ΤΟΠΙΑ

Τα πολιτιστικά τοπία έχουν αναγνωριστεί ως η διεπαφή μεταξύ φύσης και πολιτισμού. Αντικατοπτρίζουν μια αλληλεξάρτηση ανθρώπων, κοινωνικών δομών, πολιτιστικών σχημάτων, του τοπίου και των συσχετιζόμενων οικολογικών συστημάτων.¹

Η Επιτροπή Παγκόσμιας Κληρονομιάς της Οργάνωσης του ΟΗΕ για την Εκπαίδευση, την Επιστήμη και τον Πολιτισμό (UNESCO) (1992, 1996, 2002, 2011)² ορίζει τα πολιτιστικά τοπία ως γεωγραφικές περιοχές, οι οποίες αντιπροσωπεύουν το συνδυασμένο έργο της φύσης και του ανθρώπου. Απεικονίζουν την εξέλιξη της ανθρώπινης κοινωνίας κατά την πάροδο του χρόνου, υπό την επίδραση των φυσικών περιορισμών και/ή δυνατοτήτων που παρουσιάζει το φυσικό τους περιβάλλον, αλλά και διαδοχικών κοινωνικών, οικονομικών και πολιτιστικών δυνάμεων, τόσο εξωτερικών όσο και εσωτερικών.³

Το Διεθνές Συμβούλιο Μνημείων και Τοποθεσιών (ICOMOS), στη Διακήρυξη για τα Τοπία Κληρονομιάς (2004, 2009)⁴, εστιάζει στα πολιτιστικά τοπία με όρους «αλληλεπίδρασης ανθρώπων και φύσης κατά την πάροδο του χρόνου». Τα πολιτιστικά τοπία είναι ζωντανά τοπία, που αλλάζουν με τον ίδιο ρυθμό με τον οποίο ο πολιτισμός, το κλίμα και ο φυσικός περιγυρος αλλάζουν εντός και γύρω από αυτά. Ο χαρακτήρας του τοπίου αντικατοπτρίζει, έτσι, τις αξίες των ανθρώπων που το διαμόρφωσαν και που συνεχίζουν να ζουν σε αυτό. Ο ίδιος ο πολιτισμός είναι η διαμορφώτρια δύναμη.

Υπό το πρίσμα των παραπάνω, ένας συνθετικός ορισμός για το πολιτιστικό τοπίο είναι ότι πρόκειται για μια φυσική έκταση με φυσικά χαρακτηριστικά και με στοιχεία δημιουργημένα και/ή τροποποιημένα από την ανθρώπινη δραστηριότητα, με υλικά ή άυλα πολιτιστικά και ιστορικά στοιχεία που διατάσσονται στο τοπίο και αντικατοπτρίζουν τις ανθρώπινες σχέσεις και αλληλεπιδράσεις με το τοπίο αυτό.

Τα πολιτιστικά τοπία μπορεί να ποικίλλουν σε μέγεθος, ενώ αντιθέτως μια κρίσιμη προϋπόθεση για την ταυτοποίηση ενός πολιτιστικού τοπίου είναι η αναγνώριση της σχέσης που είχαν (ή συνεχίζουν να έχουν) οι άνθρωποι με τα μέρη τα οποία δημιουργούν και στα οποία ζουν. Ουσιαστικά, **τα πολιτιστικά τοπία δεν είναι μουσειακά αντικείμενα, είναι κατοικημένα, ζωντανά τοπία.** Κρίσιμο ζήτημα είναι πώς ορίζονται τα όρια μεταξύ του πολιτιστικού και του φυσικού τοπίου και πότε ένα φυσικό τοπίο μετατρέπεται και σε πολιτιστικό τοπίο.

Σημαντικά είναι τα τοπία εκείνα που βοηθούν στην κατανόηση του παρελθόντος, ή εμπλουτίζουν το παρόν και θα έχουν αξία για τις μελλοντικές γενεές. Αυτός είναι ο λόγος για τον οποίο το πολιτιστικό τοπίο θεωρείται δυναμικό σύστημα, που διαμορφώνεται μέσω δύο διαφορετικών, αλλά διασυνδεδεμένων διαδικασιών: μιας φυσικής διαδικασίας ανάπτυξης και αλλαγής όλων των στοιχείων του τοπίου, και μιας κοινωνικής και ιστορικής διαδικασίας που «επιβάλλεται» στο τοπίο με διάφορους τρόπους.⁵

¹ Taylor, K. and Lennon, J., 2011, "Cultural Landscapes: a bridge between culture and nature?" *International Journal of Heritage Studies*, 17, 537-554.

² UNESCO World Heritage Committee, 1992, *Definitions of Cultural Landscapes* (taken from the Convention Concerning the Protection of the World Cultural and Natural Heritage, 1972). UNESCO, 1996, *Operational Guidelines for the implementation of the World Heritage Convention*, Paris · UNESCO, 2002, *Cultural landscapes: the challenges of Conservation*, World Heritage Papers, World Heritage 2002, Ferrara, Italy (edited 2003). UNESCO, 2011, *Operational guidelines for the implementation of the World Heritage Convention*, <http://whc.unesco.org/archive/opguide11-en.pdf>.

³ Αναλυτική παράθεση του Καταλόγου των Πολιτιστικών Τοπίων της UNESCO δίνεται στην ιστοσελίδα <http://whc.unesco.org/en/culturallandscape/>.

⁴ ICOMOS, 2004, *Natchitoches Declaration on Heritage Landscapes*, adopted at US/ICOMOS 7th International Symposium at Natchitoches, www.nps.gov/mabi/csi/pdf/Natchitoches-Declaration-on-Heritage-Landscapes-3-04.pdf. ICOMOS, 2009, *World Heritage Cultural Landscapes*, UNESCO-ICOMOS Documentation Centre.

⁵ Απόσπασμα από το κείμενο εργασίας ΠΙΟΠ στο πλαίσιο του Διεθνούς Συνεδρίου «Πολιτιστικά Τοπία σε περιοχές Natura 2000: Προς μία νέα πολιτική ολοκληρωμένης διαχείρισης της πολιτιστικής και φυσικής κληρονομιάς», Αθήνα-Στυμφαλία, 10-11/10/2014. Το πλήρες κείμενο διατίθεται στη διεύθυνση <http://styμφalia2014.piop.gr/home.html>.